

AMBROISE PARÉ

De zachte heelmeester

tekst en beeld:
Jan Hein van Dierendonck

Aan al het goede komt een eind. Met deze column sluit Jan Hein van Dierendonck zijn serie *Spraakmakers* af. Zijn teksten en tekeningen zijn terug te lezen op de website van Medisch Contact. Daar is ook, in de webshop, het boek *Spraakmakende artsen* te bestellen, een bundeling van eerdere MC-columns van Van Dierendonck.

Het is een ironisch gegeven dat de ontwikkeling van de geneeskunde veel te danken heeft aan oorlogen. Middelen tot vernietiging werden mettertijd efficiënter, wonden gecompliceerder en de doortastende behandeling ervan vereiste steeds nauwkeuriger kennis van het menselijk lichaam. Veldslagen forceerden doorbraken in chirurgie, reanimatietechnieken, infectiebestrijding, revalidatie en zorglogistiek. Ook het concept dat je beschadigde weefsels ter bevordering van hun genezing zachttaardig moet behandelen, ontstond op het slagveld. Medio zestiende eeuw schonk de Franse 'barbier-chirurgijn' Ambroise Paré ons de milde behandeling van wonden en de filosofie dat praktijkervaring prevaleert boven ongefundeerde boekenwijsheid.

Schrijnwerkerszoon Paré wordt in 1510 geboren in Laval (Noordwest-Frankrijk). Achtereenvolgens leerling van een geestelijke en een barbier-chirurgijn wordt hij op zijn 22ste *compagnon chirurgien* in het Parijse hospitaal Hôtel Dieu. Dan krijgt hij een aanstelling als persoonlijk chirurg van een generaal en maakt in 1537 het beleg van Turijn mee. Het is zijn eerste kennismaking met verse kogelwonden. In zijn opleiding leerde hij dat deze zijn 'vergiftigd' door buskruit en met kokende olie moeten worden 'ontsmet'. Maar de olie raakt op en dat

noopt hem tot een moedig staaltje van evidencebased medicine: één groep gewonden krijgt de gebruikelijke oliefoltering, een tweede groep een smeersel van eierdooiers, rozenolie en terpentijn. Het verbluffende resultaat leert Paré voortaan te vertrouwen op eigen waarneming en intuïtie.

Ruim drie decennia dient Paré als legerchirurgijn opeenvolgende vorsten. Hij eindigt als eerste chirurg van Hendrik III. Zijn bijdragen aan de heelkunde zijn legio. Zo vervangt hij bij amputaties de cauterisatie door de al in de oudheid beschreven arteriële ligatuur, bedenkt talloze manieren om wonden te dichten en verminkingen te reconstrueren en vindt vernuftige instrumenten en protheses uit. Zijn ervaringen en vindingen stelt hij te boek in het Frans (niet in het gebruikelijke Latijn) en hij voorziet ze van heldere illustraties. Deze populaire werken, die al snel worden vertaald, maken hem beroemd en geven het chirurgenvak een tot dan toe ongekende status. Zijn geschriften bevatten ook methodische studies naar effecten van geweld op inwendige organen en een procedure om in relatie hiermee juridische rapporten te schrijven: het begin van de forensische pathologie. Tijdens zijn leven vaak ternauwernood ontsnapt aan dood op het slagveld, sterft Paré als 80-jarige in een Parijs ledikant.

